

พิธีไหว้ครู

ดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม

เนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปี

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

ศูนย์ข้อมูลวัฒนธรรมดนตรี (ประสิทธิ์ ถาวร)

หนังสือที่ระลึก
พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม
เนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปี สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย
มหาวิทยาลัยมหิดล

นายศราวุฒิ เกตุยา
ผู้เรียบเรียง

วันที่ ๑๗ - ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗
ณ ห้องประชุมอเนกประสงค์ อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี

**โครงการสืบสานพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม
เนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปี สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย
มหาวิทยาลัยมหิดล**

เนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปี แห่งการก่อตั้งสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อเป็นการสืบสานพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและส่งเสริมงานด้านศิลปวัฒนธรรม โดยมีสถาบันฯ เป็นศูนย์กลางให้นักศึกษา ศิษย์เก่า บุคลากร รวมถึงหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในสังคมได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว นับเป็นการสร้างเครือข่ายทางด้านศิลปวัฒนธรรมทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

พิธีไหว้ครูดนตรีไทย ของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย ถือเป็นการสืบทอดพิธีกรรมวัฒนธรรมการดนตรีที่สถาบันฯ ให้ความสำคัญในการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ รับแบบแผนในการปฏิบัติอย่างกรมศิลปากร โดยมีอาจารย์มนตรี ตราโมท ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นประธานอ่านโอองการในพิธีไหว้ครูและสืบทอดผ่านผู้ทรงคุณวุฒิจากสายรับมอบในการอ่านโอองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากสถาบันฯ เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจสำคัญด้านการส่งเสริมงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองเนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปี แห่งการก่อตั้งสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย เพื่อเป็นศูนย์กลางบริการวิชาการแก่สังคม อีกทั้งเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมให้กับองค์กรและสร้างเครือข่ายงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม งานบริการวิชาการและศิลปวัฒนธรรมสร้างสรรค์ จึงกำหนดจัดให้มีโครงการสืบสานพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

- เพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปี แห่งการก่อตั้งสถาบันฯ
- เพื่อเป็นการสืบสานพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรมของสถาบันฯ
- เพื่อเป็นศูนย์กลางด้านศิลปวัฒนธรรมให้กับสังคม นักศึกษา ศิษย์เก่า บุคลากร

ผู้สนใจ รวมถึงหน่วยงานและองค์กรต่างๆได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม และสร้างเครือข่ายงานด้านศิลปวัฒนธรรม

พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม วันที่ ๑๗ - ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ประธานอ่านโอองการ

ครูวาทิต คุริยอังกูร (ศิษย์เก่าสาขาวัฒนธรรมศึกษา แขนงวัฒนธรรมดนตรี)

ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้รับคัดเลือกและมอบให้ทำหน้าที่ประธานอ่านโอองการ จากคุณครูณัฐพงศ์ ไส้วัตร

ประธานในพิธี

พิธีสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ **อาจารย์ไพฑูรย์ บุญพึ้ง**

ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดสุวรรณเจดีย์เลิศบุญยงค์อนุสรณ์

พิธีสงฆ์/ถวายภัตตาหารเช้า **รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล วิบูลยศรีน**

รองผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษา บริการวิชาการและสื่อสารองค์กร

พิธีไหว้ครู **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิทธิโชติ จักรไพวงศ์**

รองอธิการบดีฝ่ายสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วงปี่พาทย์สำหรับพิธีกรรม โดย ศิษย์เก่าวัฒนธรรมการดนตรี สถาบันฯ ร่วมกับ วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี และสำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

ผู้เข้าร่วมพิธี นักเรียน นักศึกษา ศิษย์เก่า บุคลากรของสถาบันฯ ส่วนงานจาก ภายในมหาวิทยาลัยมหิดลและเครือข่ายจากหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัยมหิดล

กำหนดการ

พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม เนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปี

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

วันที่ ๑๗ - ๑๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๖๗

ณ มณฑลพิธี ห้องประชุมอนกประสงค์ อาคารภาษาและวัฒนธรรม สยามบรมราชกุมารี

วันพุธที่ ๑๗ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๖๗

เวลา ๑๖.๐๐ น.

- วงปี่พาทย์ (เครื่องสายศิลปวัฒนธรรม) บรรเลงเพลงชุดใหม่โรงเรียน
- **อาจารย์ไพฑูรย์ บุญพึ่ง** ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสุวรรณเจดีย์เลิศบุญยงค์อนุรักษ์ (ศิษย์เก่าสาขาวัฒนธรรมศึกษา แขนงวัฒนธรรมดนตรี)
ปี พ.ศ.๒๕๕๙ ได้รับคัดเลือกและมอบให้ทำหน้าที่ประธานอ่านโอองการ
จากคุณครูนัฐพงศ์ ไสวัตร
จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- พระสงฆ์ ๙ รูป เจริญพระพุทธมนต์

วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๖๗

เวลา ๐๗.๑๕ น.

- วงปี่พาทย์ (ศิษย์เก่าร่วมกับวิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี) บรรเลงเพลงชุดใหม่โรงเข้า
- อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา และแขกผู้มีเกียรติพร้อมกัน ณ มณฑลพิธี
ห้องประชุมอนกประสงค์ อาคารภาษาและวัฒนธรรม สยามบรมราชกุมารี

เวลา ๐๗.๓๐ น.

- **รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล วิบูลยศรีน**
รองผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษา บริการวิชาการและสื่อสารองค์กร
จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ถวายภัตตาหาร พระสงฆ์ ๙ รูป / ถวายปัจจัยเครื่องไทยธรรม

เวลา ๐๘.๐๐ น.

- ลงทะเบียน

เวลา ๐๙.๐๐ น.

- **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิทธิโชติ จักรไพวงศ์**
รองอธิการบดีฝ่ายสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน
ประธานในพิธี จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- **ครูวาทิตต์ คุริยอังกูร**
ประธานผู้ประกอบพิธี จุดเทียนชัย อ่านโอองการเริ่มพิธีไหว้ครูดนตรีไทย
- วงปี่พาทย์พิธีบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ตามขั้นตอนของพิธี
- **พิธีครอบเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ**
บุคลากรของสถาบันฯ ผู้ได้รับคัดเลือกให้เข้ารับการครอบ
นายศราวุฒิ เกตุยา นักวิชาการดนตรีไทย (ผู้ชำนาญการพิเศษ)
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
- พิธีครอบครูเพื่อเรียนดนตรีไทย
- ส่งครู / เสริมพิธี

เวลา ๑๑.๓๐ น.

องค์ความรู้เรื่องพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

ครูมนตรี ตราโมท

คำว่า “ครอบ” นั้น ครูมนตรี ตราโมท ได้อธิบายไว้ว่า หมายถึง การประสิทธิ์ประสาทวิทยากร หรืออนุมัติให้เริ่มเรียนวิชาในขั้นนั้นๆ ได้ วิธีการครอบย่อมแล้วแต่กรณีของศิลปนั้น ซึ่งไม่เหมือนกัน

ดังนั้นการครอบของการเรียนดนตรีไทยซึ่งถือว่า วงปี่พาทย์เป็นหลักสำคัญของดนตรีทั้งหลาย จึงครอบด้วยเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ สำหรับผู้ที่เรียนเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายและคีตศิลป์ อนุโลมให้นำ “ฉิ่ง” ครอบที่ศีรษะแทน ขั้นตอนการครอบแบ่งออกเป็น ๒ ขั้นได้ดังนี้

ขั้นตอนแรกการครอบ เริ่มด้วย เข้าไปนั่งหน้าผู้อ่านโองการฯ รับการประพรมน้ำมนต์ เจิมหน้า และรับใบไม้มงคลทัดหู จากนั้นผู้เข้ารับการครอบก็จะมอบขันกำนัลแก่ประธานผู้อ่านโองการ เมื่อรับขันกำนัลผู้อ่านโองการจะกล่าวโองการด้วยตนเองเป็นความหมายที่ว่า “จะขอรับไว้เป็นศิษย์ทางดุริยางคศิลป์และคีตศิลป์ตั้งแต่บัดนี้ จงมีแต่ความสุขความเจริญต่อไป” เมื่อจบบทและรับขันกำนัลจากศิษย์ไปแล้ว

ขั้นตอนที่สองการครอบ การครอบของผู้เรียนเครื่องสายหรือคีตศิลป์ ใช้ฉิ่งครอบวิธีการคือ นำฉิ่งวางบนศีรษะผู้รับการครอบ (ขณะนั้นต้องประนมมือด้วย) พร้อมทั้งกล่าวคาถากำกับเป็นความหมาย “ให้มีความเจริญในทางดุริยางคศิลป์และคีตศิลป์ มีความทรงจำแม่นยำ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความสามารถก้าวหน้าต่อไป ” เป็นอันเสร็จพิธีการครอบสำหรับผู้เรียนเครื่องสายและคีตศิลป์ หลังจากครอบเสร็จผู้รับครอบจะก้มกราบที่พื้น

สำหรับผู้เรียนปี่พาทย์ ขั้นตอนตามพิธีการครอบ ขั้นต้นคือ เข้ารับการประพรมน้ำมนต์ เจิมหน้า รับใบมงคลทัดหู มอบขันกำนัลแก่ประธานผู้ทำพิธี (เหมือนพวกแรก) จากนั้นจะแยกวิธีการครอบออกไป อนึ่งสำหรับการเรียนสายปี่พาทย์นั้นได้แบ่งระดับการเรียนรู้ออกเป็น ๕ ขั้นดังนี้

ครอบขั้นที่ ๑ จับมือให้ตีเพลงสาธุการ วรรคแรก ๓ ครั้ง

เริ่มเรียนเพลงในชุดโหมโรงเย็น (ยกเว้นเพลงตระ) โหมโรงเช้า

ครอบขั้นที่ ๒ จับมือให้ตีเพลงตระ วรรคแรก ๓ ครั้ง แล้วเริ่มเรียนเพลงตระโหมโรงได้แก่ ตระหญ้าปากคอก ตระमारละม่อม ตระปลายพระลักษมณ์

กรอบขั้นที่ ๓ จับมือให้ตีเพลงตระบองกัน วรรคแรก ๓ ครั้ง แล้วเริ่มเรียนเพลง
ในชุดโหมโรงกลางวัน ด้วยถือว่าเพลงตระบองกัน เป็นเพลงสำคัญ
ที่สุดในชุดโหมโรงกลางวัน

กรอบขั้นที่ ๔ จับมือให้ตีเพลงบาทสกุณี วรรคแรก ๓ ครั้ง ด้วยถือว่าเพลงบาทสกุณี
เป็นเพลงสำคัญในเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง

กรอบขั้นที่ ๕ จับมือให้ตีเพลงองค์พระพิราพ วรรคแรก ๓ ครั้ง เป็นการครอบ
ชั้นสูงสุดของการเรียนดนตรีไทย ผู้เข้ารับการครอบ จะต้องมี
คุณสมบัติ ดังนี้

- ก. ผ่านการศึกษาเพลงมาครบทั้ง ๔ ชั้น ดังกล่าวมาแล้ว
- ข. ควรเป็นผู้ที่มีวัยวุฒิสูง คืออายุ ๓๐ ปี ขึ้นไป
- ค. ได้ผ่านการอุปสมบทมาแล้วอย่างน้อยหนึ่งพรรษา
- ง. ได้รับพระบรมราชานุญาต (ในกรณีพิเศษ)

ปัจจุบันนี้ จะกำหนดให้เพียง ๓ ข้อแรก ก็ถือว่าเป็นผู้ที่มีวัยวุฒิ และคุณวุฒิ
เหมาะสมกับการเรียนเพลง ส่วนข้อสุดท้ายมักจะไม่มีโอกาสเข้าขอรับพระราชทานได้
จึงเห็นควรยกเว้น นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว องค์ประกอบและปัจจัยอื่น ๆ
ที่กำหนดไว้เป็นระเบียบก็จะต้องปฏิบัติควบคู่ไปด้วย คือ การเข้ารับศีล ฟังพระสวดมนต์เย็น
แต่งกายชุดสีขาว ก่อนการครอบจับมือต่อเพลง ต้องมีพิธีกรรมตั้งเครื่องสังเวย และหลังจาก
การครอบจับมือต่อเพลงตามเป็นพิธีการแล้ว ต้องมาต่อเพลงในโบสถ์

ขั้นตอนการครอบปีพาทย์

ประธานถือไม้ตีฆ้องพนมมือบนศีรษะผู้รับกล่าวคาถาเป็นความหมายว่า “ข้าพเจ้า
ขอจับมือให้เริ่มตีเพลง (ชื่อเพลงของแต่ละขั้นตอนการจับมือ) เมื่อฝึกหัดดุริยางคศิลป์
สืบไป จงมีความทรงจำแม่นยำ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความสามารถยิ่งๆขึ้นไป”
เสร็จแล้วจับมือให้ศิษย์ตีทำนองเพลงวรรคขึ้นต้น ๓ ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี

อ้างอิง : โครงการองค์ความรู้เรื่องพิธีไหว้ครูดนตรีไทย พ.ศ. ๒๕๕๒,

สำนักการสังคีต กรมศิลปากร, ๑๖ - ๑๘

ครูวาทีตต์ ดุริยอังกูร

ประธานผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม

คุณครูณัฐพงศ์ โสวัตร คัดเลือกให้ครูวาทีตต์ ดุริยอังกูร (ศิษย์เก่าวัฒนธรรมการดนตรี) เป็นผู้ได้รับมอบให้ทำหน้าที่ประธานอ่านโอองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม โดยมอบหมายให้ **คุณครูบุญช่วย โสวัตร** เป็นประธานผู้อ่านโอองการไหว้ครูดนตรีไทยและทำพิธีมอบสืบทอดผู้อ่านโอองการไหว้ครูดนตรีไทย โดยมี รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ปรีชา สุนทรานันท์ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาและศิษย์เก่าสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นประธานในพิธี เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมอเนกประสงค์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย และในวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ คุณครูณัฐพงศ์ โสวัตร เป็นประธานสวมมงกุฎและมอบตำราให้อ่านโอองการในพิธีไหว้ครูครั้งแรกร่วมกับคุณครูณัฐพงศ์ โสวัตร ในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก จากนั้นได้มอบหมายให้ทำหน้าที่ประธานผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยให้กับหน่วยงานของภาครัฐ เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ และสำนักดนตรีต่างๆ

ประวัติการศึกษา

- ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง-ชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร
- ระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ ดุริยางค์ไทย) วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร สมทบในคณะนาฏศิลป์และดุริยางค์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
- ระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม วัฒนธรรมศึกษา) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๓๖ บรรจุรับราชการกองการศึกษา เทศบาลนครนครสวรรค์
กระทรวงมหาดไทย

พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๕๑ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร
กระทรวงวัฒนธรรม

พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๔ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. ๒๕๖๕ ถึงปัจจุบัน ที่ปรึกษา ASEAN University Network (AUN)
AYCF – THAILAND

วิทยาการและอาจารย์พิเศษให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ครูผู้ประสิทธิประสาทศิลปวิทยาการดนตรี

ครูมนตรี ตราโมท, ครูประสิทธิ์ ถาวร, ครูจิรัส อัจฉรงค์, ครูจุฑาภรณ์ วรวิทย์สถิตยาน
ครูทองดี สุจริตกุล, ครูเฉลิม ม่วงแพศรี, ครูปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี, ครูณัฐพงศ์ โสวัตร
ครูสมาน น้อยนิตย์, ครูลายอง โสวัตร, ครูไชยยะ ทางมีศรี, ครูบุญช่วย แสงอนันต์
ครูบำรุง พาทยกุล, ครูสุจิตต์ ชูวงศ์, ครูทง แจ่มวิมล, ครูจิระพล น้อยนิตย์
ครูคุณมี มีป้อม, ครูธีระศักดิ์ น้อยนิตย์

งานวิจัยดนตรี ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชาภรณ์ วรรณดี, อาจารย์อนันต์ สบฤกษ์, ดร.ลักขณา ดาวรัตน์หงส
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวภา พรสิริพงษ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรทิพย์ อุสุภรัตน์
รองศาสตราจารย์ดวงพร คำณวนวัฒน์

รางวัลจากมหาวิทยาลัยมหิดล

- รางวัลบุคคลต้นแบบ (MU Brand Ambassdor) มหาวิทยาลัยมหิดล
- รางวัลศิษย์เก่าดีเด่น มหาวิทยาลัยมหิดล ประจำปี ๒๕๕๗ โดย สมาคมศิษย์เก่า
บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล
- รางวัลคนดี ศรีมหิดล ประจำปี ๒๕๕๘ โดย สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหิดล
ในพระบรมราชูปถัมภ์
- รางวัลบุคลากรดีเด่น ระดับมหาวิทยาลัยมหิดล ประจำปี ๒๕๖๒
- รางวัลศิษย์เก่าดีเด่น ๕๐ คน ๕๐ ปี วันพระราชทานนาม ๑๓๑ ปี มหาวิทยาลัย
มหิดล ปี ๒๕๖๒ โดย สมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหิดล ในพระบรมราชูปถัมภ์

นายศราวดี เกตุยา

ตำแหน่งนักวิชาการดนตรีไทย (ผู้ชำนาญการพิเศษ) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย
ผู้ได้รับคัดเลือกให้เข้ารับการครอบเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

ประวัติการศึกษา

- ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง - ชั้นสูงวิทยาลัยนาฏศิลป์พลพบุรี กรมศิลปากร
- ระดับปริญญาตรี (ศิลปบัณฑิต) คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร

ประวัติการทำงาน

- ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ กองดุริยางค์ทหารเรือ กองทัพเรือ
- ครูสอนดนตรีไทย พระราชวังสนามจันทร์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์มฤคทายวัน
- พ.ศ. ๒๕๕๕ เริ่มปฏิบัติงาน ตำแหน่ง นักวิชาการดนตรีไทย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย
- ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง นักวิชาการดนตรีไทย (ผู้ชำนาญการพิเศษ) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

ครูผู้ประสิทธิ์ประสาทศิลปวิทยาการดนตรี

ครูน้ำว่า ร่มโพธิ์ทอง, ครูน้ำวน ภู่อั่ว, ครูณัฐพงศ์ ไสวตร, ครูเผด็จ กองโชค ครูไพฑูรย์ เฉยเจริญ, ครูไชยยะ ทางมีศรี, ครูดุขภูมิ มีป้อม, ครูลิขิต สุนทรสุข, ครูณงนุช สุนทรสุข, ครูบุญสม ทรัพย์สิน, ครูณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น, ครูวีระชาติ สังขมาน, ครูวิทยา จัวยวงษ์ ครูพลศักดิ์ ทรัพย์บางยาง, ครูสุพัสชา ผดุงสุทธิ, ครูประสงค์ จันทพันธ์
งานวิจัยดนตรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วชิราภรณ์ วรรณดี, ครูอนันต์ สบถกษ, ครูไพฑูรย์ บุญพึง ครูวาทิตต์ ดุริยอังกูร

รางวัลและผลงาน

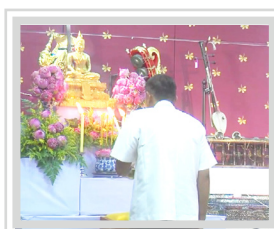
- รางวัลนิทรรศานวัตติวงศ์ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๐ เครื่องมือเอก ระนาดทุ้ม
- ผลงานเว็บไซต์ศิลปวัฒนธรรม www.arts.lc.mahidol.ac.th และโครงการร้องรำทำเพลง ในงาน “ปัญญามหิดล คุณภาพคน คุณภาพงาน” มหกรรมคุณภาพ มหาวิทยาลัยมหิดล ประจำปี ๒๕๕๘ ณ อาคารสิริวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล
- THE 14 th ASEAN and 4 nd ASEAN+3 Youth Cultural Forum, ASEAN University Network, 2016 in Penang Malaysia
- คณะกรรมการ ASEAN Youth Cultural Forum - Thailand โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยเครือข่ายอาเซียน

ผลงานวิชาการ มหาวิทยาลัยมหิดล

- ศราวุฒิ เกตุยา. (๒๕๖๒). แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานเผยแพร่งานด้านศิลปวัฒนธรรมผ่านเว็บไซต์ www.arts.lc.mahidol.ac.th ของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม
- ศราวุฒิ เกตุยา. (๒๕๖๔). พิธีไหว้ครูดนตรีไทย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๙ ประจำปี ๒๕๖๔. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ศราวุฒิ เกตุยา. (๒๕๖๔). เวทีวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๙ ประจำปี ๒๕๖๔. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ศราวุฒิ เกตุยา. (๒๕๔๙). การบรรเลงเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงนารายณ์แปลงรูป ๓ ชั้นทางครูเผเชิญ กองโชค : คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร
- หนังสือพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและพิธีรับมอบให้เป็นผู้อ่านโองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย ๒๕๖๒ เนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปี วันพระราชทานนาม ๑๓๑ ปี มหาวิทยาลัยมหิดล
- หนังสือเวทีวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๖๓
- หนังสือที่ระลึกพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม เนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปี สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

พิธีเจริญพระพุทธมนต์

วันพุธที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

พิธีสงฆ์ ถวายภัตตาหารเช้า/ปัจจัยเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์ ๙ รูป
วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

ผู้บรรเลงวงปี่พาทย์สำหรับพิธีกรรม (โหมโรงเย็น / พิธีสงฆ์)

วันพุธที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ปี่ใน

ระนาดเอก

ระนาดทุ้ม

ฆ้องวงใหญ่

ฆ้องวงเล็ก

ตะโพน

กลองทัด

ฉิ่ง

อาจารย์ศราวุฒิ จังหวัดเขต

อาจารย์ภัทรพล ผดุงสุทธิ์

อาจารย์จักรี รุททองจันทร์

อาจารย์วีรยุทธ ขวณไชยสิทธิ์

ว่าที่ร้อยตรีธวัช คำมูลพงษ์

อาจารย์ประสงค์ จันทพันธ์

อาจารย์ทองธวัช ศรีทอง

อาจารย์อรรณวัฒน์ สบายกาญจน์

ผู้บรรเลงวงปี่พาทย์สำหรับพิธีกรรม (โหมโรงเช้า / พิธีสงฆ์)

วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ปี่ใน

ระนาดเอก

ระนาดทุ้ม

ฆ้องวงใหญ่

ฆ้องวงเล็ก

ตะโพน

กลองทัด

ฉิ่ง

อาจารย์ศราวุฒิ จังหวัดเขต

อาจารย์สุพัสชา ผดุงสุทธิ

อาจารย์พลณศักดิ์ ทรัพย์บางยาง

ว่าที่ร้อยตรีธวัช คำมูลพงษ์ / อาจารย์ภูริชัย พึ่งสตัย

อาจารย์จักรี รุททองจันทร์

อาจารย์ประสงค์ จันทพันธ์

อาจารย์ทองวัช ศรีทอง / อาจารย์อรรถวัฒน์ สบายกาญจน์

อาจารย์ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น / อาจารย์สุกิต ทำบุญ

พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม

ได้รับเกียรติจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิทธิโชค จักรโพวงศ์ รองอธิการบดีฝ่ายสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นประธานในพิธี จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย และ คุณครูวาทิตต์ ดุริยอังกร เป็นประธาน ผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม ห้องประชุมมอเนกประสงค์ สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์สำหรับพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม

วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

โดยได้รับเกียรติจากศิษย์เก่าวัฒนธรรมการดนตรีสถาบันฯ

ร่วมกับ วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี

และสำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

ปี่ใน	อาจารย์พลณศักดิ์ ทรัพย์บางยาง
ระนาดเอก	อาจารย์วัชรกร บุญเพ็ง
ระนาดทุ้ม	อาจารย์สุรสิทธิ์ เขาสถิตย์
ฆ้องวงใหญ่	อาจารย์สุพิศชา ผดุงสุทธิ
ฆ้องวงเล็ก	อาจารย์ภูริชัย พึ่งสัตย์
ตะโพน	อาจารย์ประสงค์ จันทพันธุ์
กลองทัด	อาจารย์กิตติศักดิ์ เขาสถิตย์
ฉิ่ง	อาจารย์สุกิต ทำบุญ

พิธีครอบเพลิงหน้าพาทยองค์พระพิราพ

นายศราวดี เกตุยา นักวิชาการดนตรีไทย (ผู้ชำนาญการพิเศษ)
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
บุคลากรของสถาบันฯ ผู้ได้รับคัดเลือกให้เข้ารับการครอบ

คณะกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติผู้เข้ารับการครอบ
เพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

๑. ครูฐิระพล น้อยนิตย์

ผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์

๒. ครูไพฑูรย์ บุญพึง

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสุวรรณเจดีย์เลิศบุญยงค์อนุสรณ์

๓. รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทธระ คมขำ

หัวหน้าภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ถ่ายทอดเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

คุณครูณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น

ครูวิทยฐานะ (ครูชำนาญการ) วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี

วันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ เวลา ๐๙.๐๙ น.

สถานที่ : ห้องภาควิชาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี

“ครอบครุ” ความหมายที่ทรงค่า

วิระพงศ์ มีสถาน

ภาษาลาว ยังคงเก็บความหมายของคำศัพท์ซึ่งเป็นแบบไทเดิมอยู่หลายคำ ทั้งนี้ เพราะภาษาลาวและภาษาไทย ต่างก็มีรากคำศัพท์ (cognate) ร่วมกันมา ดังปรากฏในวรรณกรรมเก่าของไทย เช่น ลิลิตพระลอ บางคำนั้น ภาษาไทยภาคกลางได้เลื่อนความหมายไปเสียสิ้น ครั้นจะตีความจำต้องอาศัยคำจากภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ภาษากัมพูชา ภาษาลาว เป็นแนวเทียบความ ดังเช่นคำว่า “ครอบครุ” ที่จะกล่าวต่อไปนี้

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ครอบครุ” หรือ “พิธีครอบครุ” พิธีดังกล่าวนี้ในสังคมไทยภาคกลาง เริ่มมีการจัดทำพิธีอย่างเป็นทางการเมื่อใดยังไม่แน่ชัด แต่พิธีนี้มีการทำสืบมา และมีการ “แตกแขนง” ออกไปสู่งานศิลปะด้านอื่นๆ อย่างเช่น เป็นดารานักแสดง แม้กระทั่งช่วงรับเหมาก่อสร้างบางรายที่มีฝีมือทางด้านการเขียนลายกนก สร้างหน้าบันของศาลาวิหาร หรือสร้างซุ้มประตูเข้าวัด ก็มีการบูชา “เศียรพ่อแก่” จนถึงขั้นมีการจัดพิธีไหว้ครุก็มี ทั้งนี้ ถือเป็นสิทธิและความชอบธรรมที่ปัจเจกบุคคลจะพึงกระทำและแสดงออกตามความเชื่อได้

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ คำว่า “ครอบ (ครุ)” นี้ เป็นคำไทแต่โบราณ ซึ่งยังเหลือค้างอยู่ในภาษาลาวในปัจจุบัน หรือกล่าวอีกอย่างก็คือ ภาษาลาวยังคงมีคำว่า “ครอบ” โดยออกเสียงว่า “คอบ” (ไม่มีเสียง ร กล้า)

การสืบค้นคำศัพท์ร่วมตระกูล

การจะรู้ว่า คำศัพท์ของภาษาใดมีความสอดคล้องกับอีกภาษาหนึ่ง จนถึงขั้นที่เรียกว่าเป็นคำศัพท์ร่วมตระกูล จะต้องพิจารณาหลายด้าน ได้แก่

๑. เป็นภาษาร่วมเครือญาติเดียวกัน กล่าวคือ ภาษาทั้งสอง ต้องมีสายพัวพันทางคำศัพท์อื่นๆ จนถึงขั้นว่ามีความมากพอ (คือมากตั้งแต่ร้อยละ 60) จนทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นภาษาที่มีต้นสาแหรกเดียวกัน โดยคำนึงถึงคำศัพท์พื้นฐาน อย่างคำเรียกกิริยาอาการ เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน หัวเราะ ร้องไห้ ฯลฯ, คำเรียกอวัยวะของร่างกาย เช่น หัว หู ตา ปาก จมูก แขน ขา หน้า หลัง ฯลฯ, คำเรียกสภาพภูมิศาสตร์และธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ ฟ้า เมฆ (ชี้ฟ้า) ดิน เดือน ดาว ตะวัน ฯลฯ, การนับ เช่น หนึ่ง สอง สาม สี่ ฯลฯ, คำเรียกสัตว์ที่มีร่วมกันในท้องถิ่น เช่น หมู หมา เป็ด ไก่ งู ลิง เสือ ช้าง เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งถ้าเป็นภาษาที่ไม่อยู่ร่วมตระกูลกัน แม้เป็นสิ่งเดียวกันก็จะเรียกไปคนละอย่าง เช่น งู ภาษามลายู เวียดนาม เขมร ไทย ก็เรียกต่างไปจากภาษาไทย

๒. หน่วยเสียงคำศัพท์ คำว่าหน่วยเสียงในที่นี้ ยึดถือเอาจากคำศัพท์ทางภาษาศาสตร์ที่เรียกว่า phoneme โดยพิจารณาว่า มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้น (ซึ่งมีทั้งชนิดกล้ำและไม่กล้ำ) หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย (ซึ่งเรียกว่าตัวสะกด) เมื่อเทียบคำทั้งสองภาษาแล้ว มีโครงสร้างของคำศัพท์เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน **ทั้งนี้ต้องไม่ยึดติดกับรูปแบบของอักขรวิธี** (การเขียน) ถ้ามีความเหมือนหรือใกล้เคียงกัน ก็นอนใจได้อีกชั้นหนึ่งว่า “น่าจะเป็นคำศัพท์ร่วมตระกูล”

๓. ความหมาย เรื่องของความหมายก็มีความสำคัญต่อการวินิจฉัยว่า คำศัพท์ของทั้งสองภาษาจะร่วมตระกูลกันหรือไม่ หมายความว่า แม้จะมีเสียง (ตามข้อ ๒.) ที่เหมือนกัน แต่ความหมายฉีกแนวไปคนละทิศละทาง หรือหาแกนร่วมที่จะอธิบายความไม่ได้ ก็ไม่ถือว่าเป็นคำศัพท์ร่วมตระกูล อย่างชื่ออำเภอฮอด ของจังหวัดเชียงใหม่ และคำว่า ฮอต (hot) ในภาษาอังกฤษ จะทีกักกว่าคำศัพท์ทั้งสองร่วมตระกูลกันมิได้ หรือคำว่า ปลาไหล ภาษาลาวว่า เอียน ภาษาอังกฤษว่า eel ออกเสียงว่า เอียล ดังนั้นจะบอกว่าคำทั้งสองเป็นคำร่วมตระกูลก็ได้ เป็นแต่เพียงการฟังเสียงและฟังความหมายโดยบังเอิญเท่านั้น

“ครอบ” - “คอบ” เป็นคำศัพท์ร่วมตระกูล

กรณีคำว่า “ครอบ” ในภาษาไทย และคำว่า คอบ (ຄອບ) ในภาษาลาว เป็นคำศัพท์ร่วมตระกูล ซึ่งมีข้อควรพิจารณาตามลำดับคือ

๑. การเป็นภาษาร่วมตระกูล กรณีนี้เป็นที่รับรู้กันดีแล้วว่า ภาษาไทยและภาษาลาวอยู่ร่วมในสาแหรกภาษาเดียวกัน

๒. หน่วยเสียงของคำศัพท์ คำศัพท์ของไทย /ครอบ/ นั้นมีรูปการเขียนหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเป็น คร- ขณะที่ภาษาลาวเป็นเพียง /คอบ/ คือเสียง ค- ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า

๒.๑ คำภาษาตระกูลไทโบราณมีหน่วยเสียงกล้ำ คร- ในขณะที่ภาษาลาวเกิดการสูญหายของเสียง -ร- จึงคงเหลือแต่เพียงเสียง ค- หรือ

๒.๒ คำโบราณที่ร่วมตระกูลกัน นั้นไม่มีเสียง -ร- แต่ไทยรับเอาคำนี้มาแล้วเติมเสียง -ร- เข้ามาภายหลัง จะเป็นด้วยเหตุของภาษาเขมรที่ไทยรับเข้ามา เพื่อให้ภาษาดูงามขึ้น หรือมาทางระบบการศึกษา ที่นิยมกันว่า คนที่รู้ภาษาบาลี สันสกฤต และเขมรนั้นเป็นปราชญ์ เป็นผู้คงแก่เรียน จึงเติมเสียง ร เข้าในคำ

ดั่งตัวเทียบเสียงอื่น เช่น

ความหมาย	ภาษาไทย	ภาษาลาว
‘mortar’	ครก	คก
‘separate’	คราก	คาก
‘beard’	เครา	เคา
‘moan’	คราง	คาง
‘cover’	ครอบ	(คอบ) จำ/ หงำ

๓. ความหมาย สิ่งที่สำคัญจะละเลยไม่ได้ก็คือความหมาย คำว่า ครอบ (ภาษาไทย), คอบ (ภาษาลาว) และ ขอบ (ภาษาไทย) มีแก่นความเดียวกันอยู่ เพียงแต่ภาษาไทยนั้น เมื่อนำไปใช้ในบริบทบางแห่งแล้ว ความหมายใหม่หรือความหมายปัจจุบันมีความเด่นจนกลบกลืนความหมายเก่า หรือความหมายที่เคยมีมาก่อน

ตัวอย่าง

ครอบ หมายถึง ครอบะ ไหว้ นอบน้อม (ไม่ปรากฏการใช้ “ครอบ” ด้วยความหมายนี้ร่วมกับคำอื่น ยกเว้น **ครอบครุ**)

คอบ (ภาษาลาว) หมายถึง ครอบะ ไหว้ นอบน้อม บอกกล่าวด้วยความนอบน้อม เช่น **คอบคุ คอบพ่อ คอบแม่ คอบลุง** ไปลามาคอบ

ขอบ หมายถึง *สำนึกบุญคุณ รู้คุณ* ในความหมายนี้ ปรากฏร่วมในคำว่า **ขอบคุณ ขอบใจ**

เพื่อให้เข้าใจความหมายของภาษาลาวและภาษาไทยกรณีทั้งสองคำนี้ ใครเล่าเป็นเหตุการณ์จริงของการใช้ภาษาลาวเป็นเบื้องต้นดังนี้

ในภาษาลาวนั้น มีสำนวนหนึ่งกล่าวว่า “ไปลามาคอบ” มีความหมายเหมือนกับที่ภาษาไทยใช้ว่า “ไปลามาไหว้” เพราะโดยวัฒนธรรมของทั้งไทยและลาวต่างก็มีการจำแนกความเป็นผู้อาวุโสและอ่อนอาวุโส คนไทยลาวทั้งในอดีตและปัจจุบันก็สอนบุตรหลานว่าให้รู้จักการไปลามาไหว้ หากจะไปจากกันก็ให้รู้จักลา หรือบอกกล่าวให้คนแวดล้อมว่าตนจะไปที่แห่งใด (บางคนก็เกิดคำถามแบบเด็กเริ่มสามขวบว่า ทำไมต้องบอกลา จะไปโดยไม่ต้องลามาได้หรือ ผู้ใหญ่ก็พูดประเทียดเข้าให้ว่า ที่สอนดังนี้ “ถ้าเผื่อเ็งตายจะได้หาศพเจอ”) โดยเฉพาะผู้น้อยก็ควรบอกแก่ผู้ใหญ่ว่า จะไปที่แห่งใดเมื่อไร ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ใหญ่ซึ่งมีพ่อแม่ หรือปู่ ย่า ตา ยาย เป็นอาทิ ย่อมมีความรักความเป็นห่วงลูกหลานของตนเองอยู่เสมอ

การบอกกล่าวลา จึงเป็นการบรรเทาความเป็นห่วง อีกทั้งยังเป็นการแสดงสัมมาคารวะของผู้น้อยให้รู้จักที่ต่ำที่สูง ในอีกทางหนึ่ง เมื่อลูกหลานกลับมา ก็ให้แสดงความเคารพบอกกล่าวว่าตนเองนั้นกลับมาแล้ว

คำว่า **คอบ** ในสำนวนลาวว่า **ไปลามาคอบ** เมื่อเป็นสำนวนไทยใช้ว่า **ไปลามาไหว้** แต่จะนำเฉพาะคำว่า **คอบ** ในภาษาลาว ไปแปลเป็นไทยว่า **ไหว้** แบบตรงนั้น ไม่ควร เพราะโดยเนื้อความแห่งความหมายในภาษาลาวมีรายละเอียดมากกว่าการยกมือไหว้ แต่ต่อความไปถึงความเคารพ คารวะ นอบน้อม ซื่อสัตย์ ภักดี อยู่ในน้ำคำนั้นด้วย

เมื่อครั้งที่ผู้เขียนเป็นเด็กนั้น แม่พาไปเยี่ยมญาติข้างพ่อที่หมู่บ้านอื่น ตอนเป็นเด็กนั้นก็อยากเล่น ไม่รู้ความควรไม่ควร เมื่อถึงบ้านญาติแล้วก็อยากเล่นในทันที แม่จึงบอกว่าให้ “ไปคอบอวาก่อน” ในที่นี้ก็คือให้ไปทำความเคารพน้องชายของพ่อ (อว) และน้องสาวของพ่อ (อา) ก่อน

ในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ห่อหุ้มด้วยวัฒนธรรมลาวอยู่เป็นส่วนใหญ่ ก็ยังปรากฏประเพณีเกี่ยวกับการเคารพครูบาอาจารย์ อย่างเช่น เมื่อจะเรียนเป่าแคน หรือเรียนเพื่อจะเป็นหมอลำ ก็ต้องนำของไปไหว้คนที่เป่าแคน ครู เรียกเป็นภาษาปากซึ่งรับรู้กันว่า **คอบครู** (เทียบเป็นภาษาไทยถิ่นกลางได้ความว่าพิธียกครู ซึ่งคำว่า **ยก** ในที่นี้ก็ได้หมายความว่า จะเป็นการยกครูเพื่อแบกหามตัวครูผู้สอน แต่เป็นการยกย่อง หรือยกด้วยการยินยอมให้เป็นผู้ที่มีความสามารถเหนือกว่า ตัวผู้เรียนมีสถานภาพต่ำกว่า ครู จึงเป็นผู้อยู่เหนือศิษย์ หรือมีสถานะสูงกว่าศิษย์ไปโดยแบบแผนทางวัฒนธรรม)

นอกจากนี้ หมอเหยา (ผู้ที่ทำหน้าที่รักษาผู้ป่วยด้วยการเชิญวิญญาณอันทรงฤทธิ์มาเข้าทรง แล้วมีการฟ้อนประกอบเสียงแคน ตลอดชั่วราตรีหนึ่ง จนบำบัดให้ผู้ป่วยคนนั้นหายจากโรคภัย) ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของบรรดาคนป่วยและญาติพี่น้องของคนป่วยที่เคยเข้ารับการรักษา อดีตผู้ป่วยและญาติจะถือว่าหมอเหยาเป็นแม่คนที่สอง คือการคืนชีวิตให้ใหม่อีกครั้ง ด้วยเหตุนี้ เมื่อถึงรอบปี จะมีบรรดาลูกๆ (อดีตคนป่วย) มาร่วมชุมนุม ที่บ้านหมอเหยา ใครมีสิ่งของกินอันแซบซ้อ ส้มสุกหมากไม้อันใด ก็นำมาเป็นเครื่องบูชาครูในช่วงนี้ ซึ่งก็นับว่าเป็นการ **คอบครู** เช่นกัน

ดังแบบแผนของการใช้คำว่า **คอบ** ในวัฒนธรรมลาวข้างต้น จึงมิใช่แค่การไหว้ หรือการบอกกล่าว แต่มีความหมายรวมถึง ความรัก ความภักดี การเคารพบูชา อยู่ในที่

กลับมาเล่าถึงพิธี “ครอบครู” ของวัฒนธรรมไทยภาคกลาง แต่เดิมนั้น ก็น่าจะมีความหมายดังเดียวกับวัฒนธรรมลาวที่ยังเหลืออยู่ให้เห็นตามที่กล่าวมาข้างต้น คือการที่บรรดาลูกศิษย์นัดวันกันไปคารวะครูของตน โดยเฉพาะนักดนตรีไทยที่มีการสืบทอดต่อเนื่องกันมา พ่อแม่ต้องนำลูกไปฝากให้เป็นศิษย์ของครูดนตรีท่านใดท่านหนึ่ง การเรียนในครั้งนั้น ผู้เรียนจะต้องอยู่อาศัยที่บ้านของครู ช่วยงานบ้าน ตลอดถึงเรียนรู้จริยวัตรต่างๆ ที่ครูจะถ่ายทอดให้ มิใช่การเรียนเป็นรายชั่วโมงดังเช่นทุกวันนี้

เมื่อศิษย์เรียนอยู่หลายปี พร้อมกับความเจริญเติบโตทางร่างกาย มีวุฒิภาวะ และมีฝีมือทางดนตรี จนถึงขั้นออกงาน คนที่เคยเป็นศิษย์เมื่อยังเล็ก ครั้นเติบโตจนมีครอบครัว จึงได้นำคนในครอบครัวไปคารวะครูของตนด้วย เป็นทำนองว่า ไปกราบเรียนให้ครูได้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าทั้งในชีวิตและการทำงาน ส่วนศิษย์ที่มีลูกก็อยากฝากฝังลูกให้เป็นศิษย์ของครูต่อไป ความเดิมของ**ครอบครู** หรือ **คอบคุ** เห็นจะมีประมาณนี้

มาในช่วงรัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วิทยาการแผนใหม่หลายประการได้หลั่งไหลเข้าสู่สยาม สังคมสยามได้รับผลทางด้านความคิดและวิทยาการสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น การไม่ทำกิจกรรมที่แสดงตัวตนคนดนตรีไทยออกมาอย่างจะแจ้ง อาจถึงขั้นไม่มีที่ยืนในสังคม ด้วยเหตุนี้ **การขอบครู/ คอบครู/ ครอบครู** (เขียนให้เห็นเป็น ๓ แบบเพื่อจะย้ำให้เห็นว่า คำว่า ขอบ คอบ และ ครอบ คือแก่นคำเดียวกัน) ซึ่งเดิมอาจเป็นเพียงการที่ศิษย์นำสิ่งของ อันมีของกินของใช้ไปไหว้ครู ด้วยรำลึกและบูชา พร้อมทั้งไปเล่าแจ้งถึงความเจริญก้าวหน้าทางการงานให้ครูได้รับรู้ **จึงได้จัดให้เป็นพิธีทางการ** คือการรำถวายมือ หรือการบรรเลงดนตรีเพื่อเป็นการเคารพครู และแสดงศักยภาพทางด้านความรู้ความสามารถ รวมถึงการรวมรุ่นลูกศิษย์ทั้งหลาย และอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นจุดเด่นในพิธี คือการที่ครู หรือผู้ที่ได้รับโอกาสให้เป็นครูผู้ทำพิธี ได้นำเศียรพ่อกะไปแตะ หรือไปครอบศีรษะให้กับบรรดาลูกศิษย์ หรือคนที่มามอบตัวเป็นศิษย์

ให้เป็นการบังเอิญเสียยิ่งกว่า กิริยาที่ครูนำเศียรพ่อกะไปครอบให้ศิษย์นั้น ก็เรียกว่า “ครอบ” เช่นกัน แต่คำว่า “**ครอบครู**” ตรงนี้ กับการ **ครอบด้วยเศียรพ่อกะ** แม้คำว่า “ครอบ” จะเขียนด้วยรูปลักษณะอย่างเดียวกันก็จริง แต่บริบทของคำ ได้ช่วยแยกความหมายอย่างแน่ชัด กล่าวคือ

ครอบครู หมายถึง เคารพครู บูชาครู

ครอบด้วยเศียรพ่อกะ หมายถึง ครูหรือประธานในพิธีนำเศียรฤๅษีไปครอบศีรษะลูกศิษย์

คำว่า “**ครอบครู**” จึงมิได้หมายถึงการครอบงำครู หรือครอบคลุมนคร หรือจะไปหมายความว่า ลูกศิษย์จะไปครอบงำ หรือจะไปอยู่เหนือศีรษะของครูก็หาไม่

เพราะเหตุของการสูญเสียความหมายของคำว่า **ครอบ (คอบ)** ที่แปลว่า การระแวดระวังภัยด้วยใจเชิดชูบูชาไปจากพจนานุกรมไทย แต่เหลือค้ำอยู่ในบริบทว่า “**ครอบครู**” และในสำนวนลาวว่า “**ไปลามาคอบ**” หรือเหลือค้ำในคำว่า **ขอบคุณ ขอบใจ** นี้เอง จึงทำให้คนหยิบมาจับผิด (ไม่ยอมจับถูก) ว่าเป็นคำที่ไม่ดีงาม หรือครหาว่าเป็นการไปครอบงำครู

ความจริงนั้น คำว่า **ครอบครู** มิใช่คำแผลง มิใช่คำประหลาด หรือมิใช่เป็นการวางคำในไวยากรณ์ไทยผิดที่ผิดตำแหน่งแต่ประการใด แต่เป็นคำที่มีความหมายอันทรงคุณค่า เป็นคำที่เก็บเอาประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรมของไทยเอาไว้ได้อย่างงดงาม อย่าไปเปลี่ยนเป็น “พิธีครูครอบ” เป็นอันขาด มิเช่นนั้น ผีปู่ทวดย่าเทียดท่านจะร้องไห้เพราะการเบาคความของคนรุ่นเรา.

ผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ในพิธีไหว้ครู

การไหว้ครูของสังคมไทยนั้นมีมาช้านานเป็นประเพณีอันดีงามที่ทรงไว้ด้วยคุณค่าและจารีตที่ควรค่าแห่งการเชิดชูต่อผู้มีพระคุณที่ให้ความรู้แห่งศิลปวิทยาทั้งปวง การไหว้ครูดนตรีนาฏศิลป์นั้นมีการไหว้ที่เป็นขนบจารีตที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทาง ทั้งการตั้งเครื่องสักการะบูชา กระบวนพิธี วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบ ผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ในพิธีไหว้ครู ที่มีความสำคัญในเรื่องคุณสมบัติของผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ ความหมายและความสำคัญของเพลงหน้าพาทย์ที่บรรเลง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งรูปแบบ และขั้นตอนของพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา

การบรรเลงของวงปี่พาทย์ประกอบพิธีไหว้ครูของดนตรีไทยนั้น ถือว่าเป็นการนำเอาบทเพลงหน้าพาทย์มาบรรเลงประกอบพิธีกรรม เพลงหน้าพาทย์นั้นเป็นเพลงที่แสดงถึงอากัปกิริยาสมมุติของเทพเจ้าที่ปรากฏอยู่ในตำราไหว้ครู จะมีเพลงประจำหรือเพลงที่ใช้แทนการมาของเทพเจ้าหรือเพลงที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมนั้นตามแต่ผู้ประกอบพิธีไหว้ครู จะได้รับการถ่ายทอดมา รูปแบบของการบรรเลงนั้นจะเป็นการใช้วงปี่พาทย์ไม้แข็ง เครื่องคู่หรือวงปี่พาทย์เครื่องห้า ซึ่งกลวิธีการบรรเลงนั้นจะมีวิธีการข้อวัตรปฏิบัติตามจารีตของบรรดาศิลปินเป็นข้อควรแก่การศึกษา เช่น ส่วนวงกลอนระนาดเอกจะต้องบรรเลงยึดติดตามเนื้อร้องและแนวในการบรรเลงนั้นจะต้องอยู่ในแนวปานกลางไม่เร็วหรือช้าจนเกินไป ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกันเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งวง มีความพร้อมในการจะขึ้นเพลงหรือลงเพลง ในการร่ายเพลงหน้าพาทย์นั้นเป็นการอวดฝีมือและความสามารถของผู้บรรเลงระนาดในกระบวนทางกลอนระนาด และผู้บรรเลงร่วมในวงจะต้องบรรเลงไปในทิศทางเดียวกันแสดงถึงความพร้อมของวงในการบรรเลง

ครูบุญช่วย โสวัตร. (๒๕๓๙). ได้กล่าวไว้ว่า โดยแบบแผนของการผสมวงชนิด วงปี่พาทย์พิธีนั้น นอกจากแบบแผนในการผสมเสียงดนตรีแล้ว วงวิชาการยังได้กำหนดแบบแผนของการผสมวงเชิงระบบการบรรเลงขึ้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นแบบแผนเชิงหน้าที่ในการบรรเลง โดยกำหนดให้มีกลุ่มผู้นำการบรรเลง, กลุ่มหลักของวง, กลุ่มการตกแต่ง และกลุ่มควบคุมจังหวะ ที่ส่งผลให้เกิดการจำแนกหน้าที่การบรรเลงประกอบด้วย

๑. กลุ่มผู้นำการบรรเลง ปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นผู้นำวง โดยมีระนาดเอกเป็นผู้นำวงและเครื่องปี่ในเป็นผู้ช่วย

๒. กลุ่มหลักของวง กำหนดให้ฆ้องวงใหญ่ทำหน้าที่ดำเนินทำนองเป็นหลักของวง

๓. กลุ่มการตกแต่ง กำหนดให้ระนาดทุ้ม, ฆ้องวงเล็ก, ระนาดเอกเหล็ก, ระนาดทุ้มเหล็ก ทำหน้าที่ในการตกแต่งการดำเนินทำนองของวง

๔. กลุ่มควบคุมจังหวะ กำหนดให้ ฉิ่ง, ฉาบ, กรับ, โหม่ง ทำหน้าที่ในการควบคุมจังหวะย่อยโดยมี ฉิ่ง เป็นหัวหน้า และกำหนดให้เครื่องหนัง (ตะโพน, กลองทัด) เป็นผู้ทำหน้าที่กำกับความถูกต้องของการบรรเลง และตกแต่งลีลาในการดำเนินจังหวะของเพลง

สำหรับแบบแผนว่าด้วยการใช้เพลงสำหรับวงปี่พาทย์พิธี เป็นปัจจัยแห่งองค์ประกอบอีกส่วนหนึ่งซึ่งวิชาการกำหนดไว้เป็นกรอบเพื่อการบรรเลง ประกอบด้วยเพลงหน้าพาทย์และเพลงเรื่องเป็นสำคัญ อีกทั้งยังมีแบบแผนเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประกอบขึ้นเป็นกระบวนการที่สะท้อนให้เห็นพื้นฐาน แนวคิดและค่านิยมตามปัจจัยทางสังคมอันประกอบด้วย (๑) การรำลึกถึงผู้มีพระคุณ (๒) การดำเนินตามกติกาทาสังคมโดยการใช้เพลงตามขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรม (๓) การล้าลา ด้วยกระบวนการเพลงลา ในการทำบุญให้ทาน

ปัจจัยที่กล่าวมานี้ เป็นลักษณะที่วงวิชาการกำหนดขึ้นเป็นโครงสร้างแบบแผนของวิชาการดนตรีไทย องค์กรที่ทำหน้าที่ในการกระทำให้เกิดการบรรเลงนั้น จะต้องดำเนินไปตามกรอบแห่งข้อกำหนดตามโครงสร้างทางวิชาการดังกล่าวข้างต้น

วงปี่พาทย์ที่ใช้บรรเลงประกอบในพิธีไหว้ครู
ที่มา : เลอศักดิ์ เอี่ยมจินดา

สำหรับการบรรเลงวงปี่พาทย์ในพิธีไหว้ครูนั่น ด้วยความสำคัญของการบรรเลงดนตรีในพิธีกรรมดังกล่าว ครูโบราณจารย์ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้บรรเลงในพิธีไหว้ครูไว้เป็นข้อปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ดังนี้

๑. เป็นผู้ที่เคยบวชเรียนแล้ว มีความประพฤติอันงดงาม เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิ आयุนั้นมีข้อกำหนดไว้ตั้งแต่ ๓๐ ปี ขึ้นไป

๒. มีความสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรี (วงปี่พาทย์พืธี) เป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งทางกาย วาจา ใจ มีสมาธิในการบรรเลง มีการฝึกซ้อมก่อนที่จะบรรเลงประกอบพิธีไหว้ครู ตลอดจนมีกิริยามารยาทอ่อนน้อมถ่อมตนต่อกันดนตรีอาวุโส

๓. มีความรู้ตามกระบวนแห่งวิชาการและจารีตวัฒนธรรมดนตรีไทย เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดการครอบตามลำดับขั้นตอน ถึงระดับที่ได้รับการครอบให้เรียนเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ และได้รับอนุญาตจากครูผู้สอนให้เป็นผู้มีความสามารถ สมควรแก่การบรรเลงวงปี่พาทย์ในพิธีไหว้ครูได้

ข้อควรปฏิบัติในการบรรเลงมีดังนี้

๑. ศึกษาเพลงที่จะใช้ในการประกอบพิธี และทบทวนเพลงให้เกิดความแม่นยำ เตรียมความพร้อมก่อนที่จะบรรเลงประกอบพิธี

๒. ตรวจสอบ และเตรียมเครื่องดนตรี ไม้ตี เครื่องถ่วงเสียงสำหรับเครื่องหนัง ที่ใช้ในการบรรเลงให้เรียบร้อย พร้อมสำหรับการบรรเลง

๓. แต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย เป็นรูปแบบเดียวกัน

๔. สำรวม ทั้งในระหว่างการบรรเลงและในระหว่างผู้ประกอบพิธีกล่าวคำบูชา

๕. มีไหวพริบในการบรรเลง เพื่อการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า

๖. เมื่อบรรเลงจบพิธี ควรกล่าวคำขอขมาต่อผู้อาวุโสในวงบรรเลง เพราะในการบรรเลงอาจจะเกิดข้อผิดพลาด อีกทั้งยังเป็นการสร้างความรักสามัคคีในหมู่คณะและเป็นวัฒนธรรมอันดีงาม

๗. เมื่อเสร็จพิธีแล้ว ผู้บรรเลงควรเข้าไปกราบขอพรพระคุณผู้ประกอบพิธี ทั้งนี้เพื่อขอพรและขอกุศลหากเกิดข้อผิดพลาดในการบรรเลง ให้ผู้ประกอบพิธีประพรมน้ำเทวะมนต์ และกล่าวประสาธน์พรเป็นมงคล

๘. เมื่อเสร็จพิธีแล้วผู้บรรเลงนำเครื่องบูชาครูที่ได้รับ (เครื่องกำนัล มีดอกไม้ ๕ ดอก เทียน ๑ เล่ม เงินกำนัลตามแต่ผู้ที่ได้รับการประสิทธิ์จะยึดถือ เช่น ๑๒ บาท ๒๔ บาท ๓๖ บาท ผ้าขาว ชันขนาดปากไม่น้อยกว่า ๕ นิ้วขึ้นไป จัดรวมกันเป็นชุด ทั้งหมดเท่ากับจำนวนของผู้บรรเลง และมีเครื่องบูชาครูแยกอีก ๑ ชุด ผ้าขาวยาว ๑ เมตร สำหรับปูรองตะโพนไทย ผ้าขาวยาว ๒-๓ เมตร ใช้สำหรับรัดดอกตะโพน) ไปทำบุญใส่บาตรแด่พระภิกษุ เพื่ออุทิศส่วนกุศลแด่ครูอาจารย์

อ้างอิง

ทองธวัช ศรีทอง. (๒๕๖๕, กรกฎาคม). ผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ในพิธีไหว้ครู. บทความนำเสนอออนไลน์ในการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติครั้งที่ ๖ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

ประมวลภาพ

ขอขอบพระคุณ

ประธานผู้ประกอบพิธี ครูวาทีตต์ ตรีอังกูร

ผู้ช่วยครูผู้ประกอบพิธี ครูมณฑา ศิลปะรายะ / อาจารย์ทองธวัช ศรีทอง
นายรุ่งโรจน์ สร้อยทอง

คณะกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติผู้เข้ารับการครอบเพลิงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

ครูจิระพล น้อยนิตย์	ประธานคณะกรรมการ
ครูไพฑูรย์ บุญพึง	คณะกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทระ คมขำ	คณะกรรมการ

ครูผู้ถ่ายทอดเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

ครูณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น
ครูวิทยฐานะ (ครูชำนาญการ) วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี

ผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิทธิโชติ จักรไพบวงศ์
รองอธิการบดีฝ่ายสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน
รองศาสตราจารย์ ดร.มรกต ไมเออร์
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย
รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล วิบูลยศรีน
รองผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษา บริการวิชาการและสื่อสารองค์กร

คณะทำงานสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

งานบริการวิชาการและศิลปวัฒนธรรมสร้างสรรค์ / งานสื่อสารองค์กร
งานคลังและพัสดุ / งานบริหารทั่วไป / งานบริหารการศึกษ

นักดนตรีผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์

ศิษย์เก่าวัฒนธรรมการดนตรีสถาบันฯ
คณาจารย์จากวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี / เครือข่ายงานด้านศิลปวัฒนธรรม

พิธีกร

อาจารย์วีระพงศ์ มีสถาน / นายสมพล ศรีจันทร์หา

ทีมงานดุริยทิพย์ ๒๘๕ ดูแลเครื่องสังเวและเครื่องประกอบพิธี

ทีมถ่ายภาพ / วีดีโอ อาจารย์เลอศักดิ์ เอี่ยมจินดา / นายนพนรจจ์ แยมบุญมี

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
๙๙๙ ถนนพุทธมณฑลสาย ๔ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐